וועטער:
קלאר און קיל

Largest Circulation
of any Newspaper entering Jewish Homes in Western Canada.

אידישע וואָרט

THE GATEWAY OF THE WEST

The Israelite Daily Press

מער פארשפרייט
אין די אידישע היימען פון מערב קאנאדע ווי אלע אנדערע אידישע און ענגלישע צייטונגען צוזאמען

Vol. 21, No. 243. Wednesday Nov. 4, 1931. Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג מיטוואך כד' חשון, תרצ"ב.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY NOV 9

פאליאקן העלפן אידן באשיצן זיך פון פאגראם

162 פערזאָן פארוואונדעט אין געשלעג צווישן פוילישע און אידישע הענדלער מיט בוליגאנעס אין גראדזעק, ארום פאזען. — צוויי אידן ערנסט פארוואונדעט

נאציאנאל-דעמאקראטן רופן אפן די פוילישע סטודענטן צו אטאקירן די אידישע

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע וואָרט" פון "איטא")

ווארשע, נאוו. 4 (איטא). — 160 פערזאָן האבן געליטן ווי א רעזולטאט פון א בוליגאנישן איבערפאל אויף די אידן אינם שטעטל גראדזעק, ארום פאזען, — לויט א באריכט פון דער פאליציי.

דאס האט פאסירט נעכטן, אין א מארק-טאג אין גראדזעק, ווען צוויי הונדערט בוליגאנעס זיינען פאפאלן די אידישע הענדלער. די אידן זיינען זיך דאן צעלאפן פון מארק און האבן זיך באהאלטן ביי זייערע באקאנטע קריסטן, וואס האבן זיי געגעבן שוץ.

די אידן האבן א גאנצן טאג געמוזט זיצן ביי די פריינטלאכע קריסטן, ווייל די בוליגאנעס זיינען די גאנצע צייט געשטאנען אין דרויסן און האבן געדולדיק געווארט ביז די אידן וועלן זיך באווייזן, כדי זיי ווידער צו אטאקירן.

ווען ס'איז אבער געווארן שפעט אין אוונט און די אידן האבן זיך אלץ ניט געוויזן, האבן די בוליגאנעס צום סוף באשלאסן צו נעמען נקמה אויף פון די קריסטן וואס באשיצן די אידן, און זיי האבי אנגעהויבן איבערפאלן די קריסטלאכע געשעפטן אין שטעטל.

די קריסטלאכע הענדלער זיינען דאן ארויס אין גאס צוזאמען מיט די אידן און האבן פארפירט א געשלעג מיט די בוליגאנעס. אין דעם געשלעג זיינען 162 פערזאָן פארוואונדעט געווארן, איינשליסנדיק פיוול מעסער און אברהם מאשקאווסקי, וועלכע האבן געקראגן ערנסטע וואונדן.

דער פארבאנד פון די אידישע קליין-הענדלער האט אריינגעשיקט א פראטעסט קעגן דער אטאקע צו דער צענטראלער רעגירונג אין ווארשע.

ווארשע, נאוו. 4 (איטא). — די נאציאנאל-דעמאקראטישע פארטיי האט זיך איצט אפן פארבונדן מיט די אנטי-סעמיטישע אומארדענונגען אין די פוילישע אוניווערסיטעטן.

די פארטיי האט ארויסגעלאזן א קאמוניקאט וואס העצעט אפן די פוילישע סטודענטן זיי זאלן פארזעצן די אומרועז, באהויפטנדיק, אז די לעבעדיקע קאמוניסטישע טעטיקייטן פונם אידישע יוגנט צווינגען די פוילישע סטודענטן פארזעצן דעם קאמף.

בעת די פארטיי זוכט צו בארעכטיקן די אנטיסעמיטישע העצעס מיטן קאמף קעגן קאמוניזם, איז די "גאזעטא ווארשאווסקא" נאך אפנהארציקער. די צייטונג דערקלערט, אז בלויז אין דעם איינפיר פונם נומערוס קלאוזוס הייננט אפ דער ווייטערדיקער פרידן אין די אוניווערסיטעטן, און זי קריטיקירט זייער שארף די פוילישע סטודענטן וועלכע טרעטן ארויס קעגן די העצעס פון די נאציאנאל-דעמאקראטישע סטודענטן.

רעגירונג זאגט צו שוץ צו אידן אין די אוניווערסיטעטן

ווארשע, נאוו. 4 (איטא). — דער הויפט פונם אוניווערסיטעט דעפארטמענט פונם בילדונגס מיניסטעריום, ה' סטיפענסקי, האט אויפגענומען א דעלעגאציע פון אידישע סטודענטן און האט זיי פארזיכערט, אז דאס בילדונגס מיניסטעריום האט אינפארמירט אלע אוניווערסיטעט רעקטארן, אז די רעגירונג וועט ניט דולדן קיין שום אומרועז וואס זאלן שטערן דעם נארמאלן גאנג פון די למודים.

—(::)—

רעגירונג גיט אויס 30 מיליאָן דאל. פאר הילף ארבעטן

אטאווא, נאוו. 4. — ווי ארבעטס מיניסטער ראבערטסאן אנאנסירט, וועט די פעדעראלע רעגירונג דאס יאר ארויסגעבן 30 מיליאן דאל. אין ביישטייערן צו פראווינצן און מוניציפאליטעטן פאר רעליף ארבעטן פאר ארבעטסלאזע.

באדייטנדיקע סומען זיינען שוין גוטגעהייסן געווארן פאר די פיר מערב פראווינצן, און נאווא סקאשא און פרינץ עדווארד אינזל. מיט אנטעריא און קוועבעק ווערן פארהאנדלונגען נאך אנגעפירט.

די סומע פון 30 מיליאן דאלאר שליסט ניט איין דער רעגירונגס ביישטייערן פאר דירעקטע רעליף.

—(::)—

גאנדי באדויערט שטארק דורכפאל פון זיינע פארהאנדלונגען מיט די מוסולמאנער

לאנדאן, נאוו. 4. — מאהאטמא גאנדי האט נעכטן צום ערשטן מאל באזוכט צען דאונינג סטריט און האט פארבראכט ביי א שעה צייט מיט פרעמיער מאקדאנאלד בנוגע די פראבלעמען פון דער אינדישער רונדער טיש קאנפערענץ.

גאנדי האט אויסגעדריקט זיין טיפסטען באדויערן פאר זיין דורכפאל אינם פארזוך צונויפצופירן די הינדוס און די מוסולמאנער און לייזן זייערע סכסוכים בנוגע דעם וואלפראבלעם. גאנדי האט וועגן דעם גערעדט אין א טאן פון פארצווייפלונג.

ארבעטער פארלירן 416 פלעצער אין מוניציפאלע וואלן

לאנדאן, נאוו. 4. — כאטש ניט אזוי שלעכט ווי אין די אלגעמיינע וואלן, האט אבער די ארבעטער פארטיי געליטן שווערע פארלוסטן אויך אין די מוניציפאלע וואלן אין ענגלאנד, שאטלאנד און וויילס דעם מאנטאג.

די ארבעטער פארטיי האט פארלארען אין די וואלן איבערן לאנד א סך הכל פון 416 מאנדאטן, בעת די קאנסערוואטיוון האבן געוואונען 338.

די ארבעטער האבן ביז איצט קאנטראלירט 20 פון די וויכטיקסטע שטעט און בארעס, אבער אין די איצטיקע וואלן האבן זיי פארלארן אכט פון זיי, איינשליסנדיק דריי לאנדאנער בארעס. פון די גרעסערע שטעט וואס זיי האבן קאנטראלירט האבן זיי פארלארן בערמינגהעם, וואלווערהעמפטאן און שרעדיטש.

—(::)—

הענדערסאן דער-וויילט פירער פון ארב. פארטיי

לאנדאן, נאוו. 4. — די פארלאמענטארישע ארבעטער פארטיי האט אויסגעדריקט איר פולסטן צוטרוי צו ארטור הענדערסאן און האט אים איינגעלאדן פארצוזעצן זיין פירערשאפט.

דזשארדזש לאנסבורי, כמעט דער איינציקער וויכטיקער פירער פון דער ארבעטער פארטיי דערוויילט אין פארלאמענט, איז באשטימט געווארן צו זיין פארזיצער פון דער פארלאמענטארישער גרופע אין הויז.

מר. הענדערסאן איז געווען אבוועזענט ביי דער זיצונג וואס האט אים ווידערערוויילט.

—(::)—

אמעריקעס בודזשעט דעפיציט וועט דערגרייכן צוויי ביליאן דאלאר

וואשינגטאן, נאוו. 4. — די רעגירונג פון די פאראייניקטע שטאטן האט פארעפנטלעכט די ערשטע פיר חדשים פונם פיסקאלן יאר מיט א דעפיציט פון $661,120,850, וואס מאכט אויס איבער צוויי ביליאן דאלאר פארן יאר, אויב די לאגע וועט זיך ניט פארבעסערן.

באריכט פון פארהאנדלונגען צווישן קאנצלער ברונינג און היטלערן באשטעטיקט

עס זיינען דא אויסזיכטן, אז היטלעריסטן זאלן איינגעשלאסן ווערן אינם קאבינעט. — אורטייל איבער גראף העלדארף דערווארטעט היינט

לאנדאן, נאוו. 4 (איטא). — עס קאן מער קיין צווייפל ניט זיין, אז פארהאנדלונגען ווערן אנגעפירט צווישן אדאלף היטלער און דער דייטשער רעגירונג, וועגן איינשליסן די היטלעריסטן אינם קאבינעט, און קאנצלער ברונינג אליין באטייליקט זיך אין די דאזיקע פארהאנדלונגען, — ווי עס פארזיכערט דער בערלינער קארעספאנדענט פון "דיילי טעלעגראף".

דער קארעספאנדענט גיט צו, אז ברונינג איז זייער נייגעריק ארייננציען די נאצי פארטיי אין דער רעגירונגס קאאליציע, אבער ער וועט קיינמאל ניט איינשטימען איבערצוגעבן זיי די מיניסטעריומס פון אינערן און קריג, וועלכע זיי פאדערן איצט. דאך איז די מעגלאכקייט פון קאאליציע ניט אויסגעשלאסן, ווייל היטלער זעט אויס צו זיין געניגט צו נגעזעצלאכקייט און געוויסער מעסיקייט, און ער קאן איינגיין אויף פשרות.

בערלין, נאוו. 4 (איטא). — די פרייסישע רעגירונג האט ארויסגעגעבן א דעקרעט וואס פארבאט עפנטלאכע פראצעסיעס און עפנטלאכע דעמאנסטראציעס איבער גאנץ פרייסן, ביז א ווייטערדיקער מעלדונג.

בערלין, אקט. 3 (איטא). — דער אורטייל איבער גראף העלדארף און זיינע פארבינדעטע ווערט דערווארטעט מארגן.

דער פראצעס האט זיך פארענדיקט מיטן עדות זאגן פון פאליציי קאמיסאר פישטעל, וועלכער האט דערקלערט, אז א טרויאונגסווערטע פערזאן האט אים פארזיכערט, אז געלס האט דיסקוטירט וועגן דעם פאגראם מיט העלדארפן, און אז העלדארף האט דערנאך איבערגעגעבן באפעלן צו די פירער פון די נאצי גרופן, וואס האבן אנגעפירט די אפטיילונגען פון די פאגראמשטשיקעס.

בערלין, נאוו. 4 (איטא). — דער אלדענבורגער לאנדסטאג האט דורכגעווארפן א פארשלאג פון די נאציס צו פארבאטן שחיטה.

ענגלאנד ווערט פארפליצט פון א שטראם פון אימפארטן

דער לאנדאנער קארעספאנדענט פון דער היגער "טריביון" מעלדעט, אז מורא האבנדיק, אז פרעמיער מאקדאנאלדס נייע רעגירונג וועט ארויפלייגן א פארבאט אויפן אריינפלוס פון סחורות פון אייראפעאישע לענדער און פון די פאראייניקטע שטאטן, ווערט איצט דער ענגלישער מארק פארפליצט מיט סחורות איידער אזא פארבאט וועט אנגענומען ווערן אין פארלאמענט.

הונדערטער שיפן געלאדן מיט סחורות שווימען איצט צו די בריטישע ברעגן. עס קומען איצט אריין אזויפיל סחורות, אז עס ווערט אפגעשאצט, אז איר באלאנס פון האנדל דערגרייכט איצט וועכנטלאך די סומע פון צוואנציק מיליאן דאלאר. די בריטישע קונים פון אויסלענדישע פראדוקטן קויפן אויסלענדישע וואליוטע כדי דערמיט צו צאלן פאר זייערע אימפארטן.

מען דערווארטעט, אז דער קאבינעט וועט באלד באטראכטן די גאנצע לאגע, אבער ער מוז זיך פריער דורכשמועסן אין פארלאמענט און פארלאנגען א ספעציעלן געזעץ קעגן "דאמפינג", איידער ער קאן עפעס טאן. מר. באלדווינס עמערדזשענסי טאריף פאליטיק געווינט אנהייננגערשאפט.

צווישן די פראדוקטן, וועלכע דערגרייכן ענגלאנד זיינען וואל גודס, שאקאלאד, זייד, גלאזווארג און פערפינמען וואס קומען פון פראנקרייך; מעטאל ארבעט, שפילצייג און עלעקטרישע ארטיקלען פון בעלגיע און קאלדרעס, פאפיר, גלאזווארג און אנדערע ארטיקלען פון דייטשלאנד.

רוסלאנד שיקט קיין ענגלאנד גרויסע קוואנטיטעטן פוטער און בריטישע פאבריקאנטן וועלכע האבן זיך ערשט צוריקגעקערט פון די פאראייניקטע שטאטן זאגן פאראויס, אז די פאראייניקטע שטאטן וועלן אריינשיקן סחורות קיין ענגלאנד אינם אנפאנג פונם נייעם יאר.

אין פארלויף פון די פארגאנגענע 2 וואכן זיינען קיין לאנדאן אריינגעשיקט געווארן סחורות אויף דריי מאל אזויפיל ווי געווענלאך...

קאמוניסטן האבן געפלאנט באוואפנטן אויפשטאנד, זאגט פראקוראר ביי טאראנטער פראצעס

פראקוראר רעכנט אויס קלאגן קעגן 9 פראצעסירטע קאמוניסטישע פירער. — דזשורי פארן פראצעס נעכטן אויסגעקליבן געווארן

טאראנטא, נאוו. 4. — נאכדעם ווי די לאנגע פראצעדורע פון אויסקלייבן א דזשורי פון 12 פארן פראצעס פון די 9 קאמוניסטישע פירער איז פארענדיגט געווארן, האט דער פראקוראר, נארמאן סאמערוויל, קיי. סי., געהאלטן זיין ערשטע רעדע, אנצייכענענדיק דעם באשולדיקונגס אקט.

דריי קלאגעס ווערן געמאכט קעגן די באשולדיקטע: אין באלאנגען צו אן אומגעזעצלאכער ארגאניזאציע, אין האנדלען ווי מיטגלידער פון דער דאזיקער קערפערשאפט און אין באטייליקן זיך אין א פארהעטערישער קאנספיראציע.

דער קרוין פארטרעטער האט אין זיין רעדע דערקלערט, אז די קאמוניסטישע פארטיי האט געפלאנט אן איבערקערעניש ניט דורך קאנסטיטוציאנעלע מיטלען, נאר מיט דער הילף פון וואפן, מיטן צוועק צו גרינדן אין קאנאדע א פראלעטארישע דיקטאטור אין א סאוועטער, "טויטנדיק מיט ביקס און באיאנעט אלע וואס וועלן זיך שטעלן...

ציים צו באטראכטן די לאנגע געשעפטן מיט דעם אורטייל, וואס איז אים נאכגעגעבן געווארן.

בערנארד מעזלין און דזשאזעף קליימשטיין, די צוויי אייגנטימער פון דער דרוקעריי וואו ס'איז געדרוקט געווארן די פראקלאמאציע וואס האט גערופן צו א פראטעסט פארזאמלונג קעגן דעם געריכט, זיינען נעכטן פאראנטוואָרטלעך געווארן פאר ריכטער און זייער געפונען געווארן שולדיק אין געריכט באליידיקונג. זייער אורטייל איז אפגעלייגט געווארן ביז היינט.

הינער כינעזער געשאסן שטייענדיק אין גאס היינט פארטאג

רעוואלווער, וועלכן דער שיסער האט פארלוירן נאך דער שיסעריי. פון דעם רעוואלווער זיינען געשאסן...

וואנג סעם, פארוואלטער פון דער קוואנג וואַ טשאנג קי קאמפאני טיי שאפ, 270 פאסיפיק עווע., האט היינט...

דעמאקראטן זעען אויס צו האבן פארכאפט קאנטראל איבער הויז פון קאנגרעס

ניו-יארק, נאוו. 4. — לויט די רעזולטאטן פון די נעכטיקע "ביי-עלעקשאנס", וואס זיינען ביז איצט אנגעקומען, זעט עס אויס, אז די דעמאקראטן האבן פארכאפט דעם קאנטראל איבערן הויז פון קאנגרעס, און זיי וועלן דארטן ציילן 217 מיטגלידער צו 215 רעפובליקאנער און 1 פארמער-ארבעטער. אין די וואלן לעצטן יאר האבן די רעפובליקאנער פארהיט זייער קאנטראל פונם הויז מיט 218 צו 216 דעמאקראטן.

די דעמאקראטן האבן נעכטן פארלארען אין אהייא, אבער דערפאר האבן זיי פארכאפט מישיגאן פון די רעפובליקאנער, וואס זיי רעכענען פאר א גרויסן אנזאג פאר די וואלן פון 1932.

די דעמאקראטן שטייען דערווייל פעסט אין ניו-יארקער 7טן דיסטריקט, און זיי דערווארטן צו געווינען די גאווערנארשאפט פון ניו-דזשוירזי.

אין ניו-יארק האט געוואונען דער פלאן פון גאווערנאר רוזוועלט וועגן באוואלדערונג, וועלכן עקס-גאווערנאר אל. סמיט האט שטארק באקעמפט. מען גיט צו דעם צו גרויס באדייטונג, ווייל דאס מיינט אז דער קאמף צווישן אט די צוויי דעמאקראטישע פירער פאר דער פרעזידענט נאמינאציע ווערט געאורטיילט לטובת רוזוועלטן.

—(::)—

ליטעראריש - מוזיקאלישע אוונטן אין תלמוד-תורה

ווי מען בעט אונז צו מעלדן, האט דער אידישער געזאנג פאראיין אויף א פארזאמלונג באשלאסן דורכצופירן א סעריע ליטעראריש - מוזיקאלישע אוונטן.

דער ערשטער אוונט פון דער סעריע וועט דורכגעפירט ווערן קומענדיקן זונטאג, נאוו. 8, 8.30 אוונט...

אלבערטער פארמערס געווינען 18 מיליאן ד. פון העכערע פרייזן

קאלגארי, אלטא., נאוו. 4. — די אלבערטער פארמערס וועלן געווינען די סומע פון ארום $18,600,000, ווען די ווייץ פרייזן זאלן בלייבן שטיין אויף זייער איצטיקן געהעכערטן פלאך — האט דא דערקלערט ל. ד. נעסביט, פונם אלבערטער ווייץ פול. דער חשבון באזירט זיך אויף דער אפשאצונג פון 120 מיליאן בושל פונם ווייצשניט אין דער פראווינץ.

ר. ס. לאו, פרעזידענט, פון די יוגייטעד גריין גראוערס" גלויבט, אז די ווייץ פרייזן האבן זיך געהויבן "צו שנעל צו זיין זייער געזונט". ער באטראכט אבער פארט די לאגע אפטימיסטיש און דערווארט, אז די עקספארט פראגע זאל אויף ווייטער אנהאלטן ניט ערגער, ווי איצט.

מר. לאו איז דא צו דער "גריין גראוערס" קאנווענשאן וואס עפנט זיך היינט.

—(::)—

בריטישע הויז געעפנט פאר דערוויילונג פון ספיקער

לאנדאן, נאוו. 4. — דער נייער פארלאמענט האט זיך נעכטן אפיציעל געעפנט פאר דער דערוויילונג פון א ספיקער און דער איינשווערונג פון די מיטגלידער.

קאפיטאן עדווארד ע. פיטצראי איז ווידערדערוויילט געווארן ספיקער פון הויז מיט אלעמענס צושטימונג.

פרעמיער ראמזי מאקדאנאלד איז אפגעפארן אויף א פאר טעג אהיים קיין לאסיעמאוט. ער וועט קומען צוריק מאנטאג, און, ווי מען גלויבט, וועט ער מיט זיך ברענגען, א פארטיקן פלאן פון זיין נייעם קאבינעט. הויפטזאכלאך וועגן דעם, ווער זאל זיין דער פינאנץ מיניסטער אויף פיליפ סנאודענס פלאץ, וואס איז דאס שווערסטע פראבלעם אינם צוזאמענשטעל פונם קאבינעט.

—(::)—

עופות גנב קריגט זעקס חדשים געפענגעניש

עס איז ניטא קיין געזעץ אין קאנאדע וואס זאל פארבאטן עסן עופות. דאס איז אבער אלץ נערערט געווארן ווען מען באצאלט פאר זיי, אבער ווען הערי פרימאנ'ען האט זיך פארשמעקט "טשיקן" ניט בעקויפטע, נאר ווי ער האט זיך מודה געווען נעכטן אין פאליציי געריכט, גע'גנב'עט, האט זיך אים באלד דער גאנצער עסק ניט געלוינט, ווייל ער וועט דערפאר מוזן אפזיצן זעקס מאנאטן אין טורמע.

הערי פרימאן איז פאר דער "משיקען" אויך ניט געוועזן רייך פון חמדים. ער האט שוין געצאלט שטראף פאר ברעכן דעם משפחה געזעץ און ער איז שוין געזעסן צוויי מאנאטן פאר גנבה.

—(::)—

אלבאני, נאוו. 3 (איטא). — א פראטעסט קעגן דעם וואס דער סיוויל-סירוויס עקזאמען פאר אדיטאר איז באשטימט געווארן אויף שבת, דעם 21טן נאוועמבער, איז צוגעשטעלט געווארן צום סטייט-דעפארטמענט פון סיוויל-סירוויס דורך דעם פארבאנד פון שומרי שבת אין אמעריקע צוזאמען מיט אסעמבליסמאן אלבערט ד. שאנצער פון צווייטן אסעמבלי דיסטריקט אין ברוקלין.

בירנער קריג פארשפרייט איבער די מאנדזשורישע פראווינצן

טאקיא, נאוו. 4. — די מאנדזשורישע לאגע ווערט קאמפליצירט צוליב די אינערלאכע אומרועז און בונטן קעגן וועלכע די כינעזישע רעגירונג זוכט באזונדערס אונטער די באריכטן...

דזשורישער גרעניץ האלטן נאך אלץ אין איין אנקומען, ניט געקוקט אויף מאסקוועס אפלייקונגען. די רעגירונג...

נעמען אן אידישן אויסלייג פאר העברעאישע ווערטער

ספעצ. טעלעג. צו ד. א. וו. פון "איטא"

ווארשע, נאוו. 4 (איטא). — דער ארבעטער קולטור קאנגרעס אפגעהאלטן דא האט אנגענומען א באשלוס איינצופירן גלייך אידישן אויסלייג פאר די העברעאישע ווערטער אין אידיש.

—(::)—

פראפ. אסבארן ביי פארום נאוו. 13טן

דעם פארום קאמיטעט פון דער אידישער קולטור געזעלשאפט איז געלונגען צו קריגן פראפ. אסבארן אויף א צווייטער לעקציע איבער זיינע איינדרוקן פון סאוו. פארבאנד, און ער וועט רעדן, איבעראכטאג פרייטאג, נאוו. 13טן, 8.45 אוונט, אין פרץ זאל, איבער "סאציאלע באדינגונגען אין סאוועטן פארב." פארזיצנדיק זיין ערשטן פארטראג.

דער פארטראג פון מ. קאנטאר "דאס באגינען פון אידיש" וועט פארקומען, ווי פריער אנאנסירט, דעם קומענדיקן זונטאג, נאוו. 8טן.

—(::)—

בארימטער זייגער אפגעשטעלט צום ערשטן מאל אין 36 יאר

לואזוויל, נאוו. 4. — דער וועלט בארימטער געבהארד אסטראנאמישער קונסט אן ארבעטס זייגער וועלכער האט ניט אויפגעהערט צו גיין אין פארלויף פון 36 יאר האט זיך נעכטן אפגעשטעלט כמעט אינם זעלבן מאמענט ווען זיין אייגנטימער איז באערדיקט געווארן.

רודאלף ל. געבהארד, 69 יאר אלט, וועלכער האט געהאלפן זיין פאטער צו מאכן דעם דאזיקן זייגער אין בארען, דייטשלאנד, איז געשטארבן זונטאג און עס איז אראנזשירט געווארן אז דער זייגער זאל אפגעשטעלט ווערן אין דער שטונדע פון געבהארדס באערדיקונג.

דער פאטער מיט זיין זון האבן צוזאמען געארבעט דרייסיק יאר אויף צוזאמענשטעלן די פופצן טויזנט חלקים פון דעם זייגער. זיי האבן אים געלאזט גיין אין יאר 1895 און זינט יענער צייט האט דער זייגער ניט אויפגעהערט צו קלאפן ביז דעם מאמענט ווען זיין באלעבאס איז באערדיקט געווארן.

—(::)—

שיקאגער רב אינדייטעד אונטער קלאגע פון פארברעכן קעגן פראהיבישאן געזעץ

שיקאגא, נאוו. 3 (איטא). — הרב ע. פרידמאן, וועלכער זאל זיין פארבונדן מיט דער קאנגרעגיישאן פון בית מדרש הגדול, איז היינט דורך א פעדעראלער גרענד דזשורי אינדייטעד געווארן אונטער דער קלאגע, אז ער האט פארבראכן קעגן דעם פראהיבישאן געזעץ און איז געשטעלט געווארן אונטער באנדס פון טויזנט דאלאר.

דער רב ווערט אנגעקלאגט אין אומגעזעצלאך אויסנוצן זיין פערמיט פאר סאקראמענטאל וויין. לויט דער דערקלערונג פון די צוויי געהילפן פון...

אנב-אורחא
פון מארק

די שולן און מיר

(צו דער מאניטאבא בילדונגס וואר)

אונזערע "גרינע" ראדיקאלן מאכן געוויינלאך צונישט אונזער פאלקס-שול (פאבליק סקול) סיסטעם דא אין לאנד. זיי זעען אין דעם רק חסרונות, און זיי וואלטן באקעמפט דעם סיסטעם, וואו נאר עס וואלט זיך געלאזן.

ס'איז אבער פאלש צו זעען אין אונזער לאנדס שולן סיסטעם גאלע חסרונות. אווארע האט עס גוואלדיקע חסרונות, אבער עס האט אויך זייער גרויסע מעלות.

אט, למשל, די דעמאקראטישקייט וואס די "סקול" פלאנצט איין אין די קינדער, אויסגלייכנדיק זיי אלעמען און אפווישנדיק דעם אונטערשייד צווישן ארים און רייך אין דעם קינדערשן באוואוסטזיין.

זי אנטוויקלט אויך כאראקטער, מוט, ספארט געפילן און אמת'דיקייט ביי די קינדער, — זאכן, וואס האבן באמת שטארק געפעלט אין אונזער אייגענער דערציאונג אין דער אלטער היים.

* * *

דער הויפט חסרון פון אונזער "פאבליק סקול" איז דאס, וואס זי גיט די קינדער אן אינדיווידואליסטישע דערציאונג, מיט א דראנג צו פערזענלאכן דערפאלג, און זייער ווייניק געפילן פון געזעלשאפטלאכער אחריות, אויסער א בלינדן פאטריאטיזם.

נאך א גרויסער חסרון איז דאס, וואס די שול איז א מדום-בעטל, וואו "צו-לאנגע" ווערן אונטערגעהאקט (און דוקא פון דער זייט פונם קאפ), און די "צו-קורצע" ווערן אויסגעצויגן, ביז זיי פאסן זיך אריין אינם בעטל.

ס'איז דא איין הייליקער קאריקולום פאר אלע קינדער, און לויפט אים א קינד אריבער, האלט מען צו די לייצעס און, פארקערט, קאן א קינד אים ניט אניאגן, טרייבט מען אים אונטער מיט בייטשן.

זייער ווייניק אויפמערקזאמקייט ווערט געשיינקט דעם קינדס פערזענלאכקייט און זיינע נויגונגען, און א סך טאלאנטן קאנען דא פארלארן גיין, פארשווענדנדיק כחות אויף זאכן וואס האבן קיין שום שייכות ניט צום קינדס נויגונגען.

* * *

מען מוז זאגן, אז בנוגע דעם לעצטן ענין ווערט א ס[...] אין די העכערע קריזן און געוויסע מיטלען ווערן אנגענומען אויף צו באזייטיקן אין א געוויסער מאס דעם איבל.

אבער בנוגע דעם ערשטן חסרון, דער אינדיווידואליסטישער דערציאונג, רעדט מען אפילו ניט איבער קיין סך. ס'איז א געוויינלאכע און נאטירלאכע פארם פון דערציאונג אין א קאפיטאליסטישער געזעלשאפט, וואס באזירט זיך אויף דעם נגיעג פון יעדן יחיד נאך דערפאלג, ווי א מיטל צו שאפן רייכטימער.

בכלל אבער איז זייער שווער אויסצוואורצלען און באזייטיקן די חסרונות פון אונזער שול סיסטעם, ווייל עס געפינט זיך אין די הענט פון מלוכה, ד. ה. פון פאליטיקער, וואס זיינען פאראינטערעסירט און זיינען באהאוונט מער אין זייערע פאליטישע שיטות, ווי אין קינדער דערציאונג.

און די' מאסן פון פאלק ווייסן נאר צו צאלן זייערע שטייערן פארן אויפהאלט פון די שולן, און וואלטן ווי צופרידן געווען, וואס מען באפרייט זיי פון דער לאסט צו זארגן זיך פאר די שולן.

* * *

מיר, אידן, זיינען אין דער הינזיכט אי אין אן ערגערער, אי אין א בעסערער פאזיציע.

פון איין זייט ליידן מיר באזונדערס פון דעם "סדום-בעטל" פון דעם שול-סיסטעם, ווייל אונזערע קינדער גויטיקען זיך אין א סך זאכן, צוליב זייער ספעציפישער אידישער לאגע, וואס די "פאבליק סקול" טראכט אפילו זיי ניט צו געבן, און ווייל די שול זוכט זיי דוקא אויסגלייכן מיט אלע אנדערע, וואס קאן ניט דערגרייכט ווערן.

פון דער אנדערער זייט אבער האבן מיר נאך אליין ניט פארלארן אונזער איינענע איניציאטיוו אויף דעם שול געביט, כאטש זי איז דא, צוליב די אפענע טירן אין די אלגעמיינע שולן, ביי אונז אביסל אפגעשוואכט געווארן.

די נויטווענדיקייט פון אונטעררעכט פון וועלכער ס'איז פארם פון אידישקייט צווינגט אונז אבער פארט צו שאפן אויך אייגענע שולן פאר אונזערע קינדער, אויסער די אלגעמיינע, און דא, ניט קאנטראלירט פון א מלוכה סיסטעם, האבן מיר די פרייהייט צו עקספערימענטירן מיט נייערע מעטאדען און באקעמפן די חסרונות פון "פאבליק סקול", באטאנענדיק גלייכצייטיק אירע מעלות.

* * *

נאטירלאך, מאכט מען ביי אונז אויף דעם געביט אפט אויך שעדלאכע פעלערן.

אזוי באקעמפט מען ביי אונז דעם "גיפט" פון די פאבליק סקולס מיט א "קעגן-גיפט", וואס איז פארט א גיפט...